

Asia Sävellysteosten tekijänoikeus

Hakija H

Annettu 27.3.2018

Tiivistelmä

Tekijänoikeussuojaa nauttivan sävellysteoksen tekstin muuttaminen merkitystä ja painotuksia muuttamalla oli muunnelma, jonka kappaleiden valmistaminen ja saattaminen yleisön saataviin vaati tekijän lupaa.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. H (hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa säveltämänsä ja sanoittamansa sävellysteoksen tekijänoikeussuojasta. Tekijältä ei ole saatu lupaa teoksen sovitukseen eikä sovituksen tallentamiseen tai yleisön saataville saattamiseen missään muodossa. Tekijälle kuuluvia taloudellisia sekä moraalisia oikeuksia on loukattu.
2. Muunnelmaa on välitetty yleisölle ainakin S Oy:n aputoiminimen N:n eri radio- ja televisiolähetyksissä. Tuotantoyhtiö B Oy on vastannut tuotannosta ”Vain elämää” -TV-ohjelmassa ja vastannut sävellysteoksen luvattoman muunnelman tekemisestä. Hakija on oheistanut Teosto ry:n ohjelmistotoimikunnan lausunnon omaan lausuntopyyntöönsä.
3. Alkuperäisen laulun sanoitus koostuu yhdestätoista erillisestä säkeistöstä. Muunnelmassa ei ole lainkaan mukana säkeistöjä 7–10. Kyse on merkittävästä alkuperäisteoksen typistämisestä. Muunnelmassa teoksen keskeltä hypätään suoraan laulun loppunousuun kahta eri säkeistöä sekoittaen. Kesto on lyhentynyt viidestä ja puolesta minuutista alle kolmeen. Useita musiikillisia elementtejä kuten viuluintro on jätetty pois ja lisätty uusia kuten näppäilykuvio.
4. Hakija kysyy ensiksi, onko laulua muunneltu tavalla, joka olisi edellyttänyt häneltä sovituslupaa; toiseksi, onko hakijan moraalisia oikeuksia loukattu, kun teosta on muunneltu luvatta; kol-

manneksi, onko S tekijänoikeuslain 57 § 1 momentin mukaan korvausvastuussa tekijälle välittämällä muunnelmaa TV- ja radiokanavilla; neljänneksi, onko B tekijänoikeuslain 57 § 1 momentin mukaan korvausvastuussa tekijälle, kun se on valmistanut tai kopioinut muunnelman jollekin tallentavalle alustalle, sekä viidenneksi, jos moraalaisia oikeuksia on loukattu, ovatko vastapuolet itsenäisessä korvausvastuussa moraalisten oikeuksien loukkaamisesta ja mihin tekijänoikeuslain säännökseen ja momenttiin tämä perustuu?

VASTINEET

5. S Oy / N on antanut asiassa vastineen ja kertonut, että hakijan taloudellisia tai moraalisia tekijänoikeuksia ei ole loukattu ohjelman tekemisen yhteydessä. Ohjelmassa ja radion ohjelmaesityksessä esitetty versio on tyypillinen televisiossa liveesitystilanteessa nauhoitettu ns. cover-versio eikä uudelleensovitus, joka edellyttäisi alkuperäisen tekijänoikeuden haltijan nimenomaista lupaa. Joutsenlaulu on luonteeltaan tyypillinen popmusiikkikappale, jossa on täysin tavanomaista, että erityisesti live-tilanteessa kappaleita esitettäessä teokset jo luonteensa johdosta elävät esitystilanteesta, soittajista, käytetyistä instrumenteista ja esitys- ja taltiointitekniikasta johtuvien seikkojen vuoksi.
6. Esitysversiossa ei ole tekijänoikeudellisen arvioinnin kannalta merkittäviä uusia elementtejä eikä siitä ole poistettu olennaisia elementtejä. Käytännössä kappaletta on hieman lyhennetty live-tilannetta varten lopusta. Tämän kaltainen lyhentäminen on tv- ja radiotoiminnassa täysin normaali ja vakiintunut käytäntö. Lyhentäminen ei ole objektiivisesti arvioiden muuttanut kappaletta luonnetta, eikä kyse ole uudelleensovituksesta.
7. Teoksen käytöstä ohjelmassa on tehty asiaan kuuluvat ilmoitukset oikeudenhaltijoita edustaville tekijänoikeusjärjestöille, ja oikeudenhaltijat saavat korvauksensa tätä kautta.
8. Joka tapauksessa hakijalle on annettu mahdollisuus kommentoida ennalta ohjelmassa esitettyä teoksen versiota. Tuotantoyhtiö toimitti version hakijan asiamiehelle kommentoitavaksi, eikä tuotantoyhtiön mukaan hakija ilmoittanut vastustavansa ko. versiota. Kun hakija on neuvotellut tuotantoyhtiön kanssa toisen ohjelmassa esitetyn kappaletta uudelleensovituksesta, olisi hakijalla ollut halutessaan mahdollisuus esittää huomionsa myös nyt kyseessä olevasta teoksesta. Tuotantoyhtiö ja S ovat olleet perustellusti käsityksessä, että hakijalla ei ole esitettävään versioon

huomautettavaa eikä hän edellytä siihen muutoksia. Hakija on antanut näin hiljaisen suostumuksensa kyseisen version käyttämiseksi ohjelmassa. Jos hakija kiistää kyseessä olevan cover-versio, on asiassa kysymys sopimuksen tulkintaa ja näytön arviointia koskevasta asiasta, joka ei kuulu tekijänoikeusneuvoston tehtäviin.

9. B Oy (tuotantoyhtiö) on antanut asiassa vastineen ja kertonut, että hakija on pyytänyt laulun kuultavaksi ja se on lähetetty hänelle 2.3.2017. 7.4. Suomen Kuvalehdessä ja 20.4. tv:n talk show:ssa hakija on kertonut, ettei ole antanut lupaa teoksen sovittamiseen, muttei ilmoittanut siitä suoraan tuotantoyhtiölle. 21.4. teos esitettiin ”Vain elämää” -ohjelman jaksossa. Hakijalla on ollut täysi mahdollisuus ilmoittaa tyytymättömyytensä kyseiseen versioon. Koska hakija ei näin tehnyt, hän on vähintään antanut hiljaisen suostumuksensa ohjelmassa esitettyyn versioon. Kyseessä on siksi sopimusasia, joka ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivallan piiriin.
10. Toissijaisesti ohjelmassa esitetty laulu on tavallinen cover-versio eikä uudelleensovitus. Käytännössä ainoa muutos esitysversiossa on se, että kappaletta on lyhennetty lopusta. Tämä on televisio-toiminnassa täysin tavanomaista käytäntöä. Siksi version esittäminen ei edellyttänyt hakijan suostumusta uudelleensovittamiseen. Ohjelmistotoimikunnan lausunnon ei voi antaa painoarvoa, sillä elävien toimijoiden välinen sovituskynnysten ylittyminen ja moraalisten oikeuksien tarkastelu ei kuulu Teostolle.
11. Hakija on antanut vielä vastauksen vastineiden johdosta todeten, että väite toimivallan puutteesta tulee jättää huomiotta. On riidatonta, että kirjallista tai suullista lupaa käyttöön ei ole saatu. Mikäli lausuntopyyntöä ei voitaisi tutkia, on hakija esittänyt toissijaisen lausuntopyynnön.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

12. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Sävellysteoksen tekijänoikeudesta

13. Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa sävellysteos.
14. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että kirjallinen tai taiteellinen tuote ylittää teoskynnyksen eli yltää niin sanottuun teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla tai sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä tekijänoikeussuojan kannalta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
15. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Ratkaisussa C-145/10 (Painer), tuomioistuin katsoi, että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
16. Myös teoksen osan on itsenäistä tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon. Tekijänoikeus suojaa siten sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.
17. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Kiellettyä on siten tekijänoikeudella suojatun teoksen tai sen teostasoon yltävän osan kopioiminen muuttamattomana tai muutettuna oman työn osaksi ja tällaisen suojatun teoksen tai sen osan saattaminen yleisön saataviin. Tietyissä tapauksissa teoksen osan käyttäminen ilman tekijän lupaa voi

kuitenkin olla sallittua lain 2 luvun rajoitussäännösten, kuten esimerkiksi 22 §:n sitaattioikeutta koskevan säännöksen, nojalla.

18. Tekijän moraalisisistä oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.
19. Sävellysteos voi ilmetä erilaisissa muodoissa, kuten kuultavina ääninä, paperille painettuna nuottikirjoituksena, perinteisenä äänitallenteena, MIDI-tiedostona tai mp3-muotoisena tiedostona. Tekijänoikeuslain esitöissä (komiteanmietintö 1953:5, s. 45) on todettu, että sävellysteoksilla tarkoitetaan sävellyksiä sanojen kanssa tai ilman niitä. Nuottikirjoitusta, sisältyvätpä siihen sanat tai eivät, ei pidetä kirjallisena teoksena, vaan sävellysteokseksi.
20. Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmaisumuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista sävellysteoksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, muttei pelkästään sävellysteoksen aiheita. Sävellysteoksen aiheita saa uudelleenlaisessa ilmaisumuodossa vapaasti käyttää.
21. Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen. Tekijänoikeuslain 4 §:n 2 momentin mukaan jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.
22. Sävellysteoksen sovitusta voidaan tekijänoikeudellisessa mielessä pitää tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna sävellysteoksen muunnelmana. Muunnelman yleisön saataviin saattamiseen ja kappaleen valmistamiseen tarvitaan sävellysteoksen tekijän tai tekijänoikeuden haltijan lupa. Sävellysteoksen sovitusta on puolestaan tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisesti tekijänoikeudella suojattu silloin, kun sovitusta ylittää teostasoon eli kun sovitustyö ilmentää tekijänsä itsenäistä ja omaperäistä, persoonallista ponnosta. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt muun muassa sävelte-

oksen sovitusta ja muunnelmaa koskevia kysymyksiä lausunnoissa TN 2003:11 ja TN 2003:15.

23. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat tekijänoikeuslain 27—29 §:ssä. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.
24. Tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Analyysi ja johtopäätökset

25. Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sekä sille toimitettuun teoksen alkuperäiseen että tv-ohjelmassa esitettyyn taltiointiin. Kummassakin kuultavat säkeet on myös toimitettu kirjallisina. Alkuperäistä sävellystä voidaan pitää tekijänsä luovan työn tuloksena syntyneenä ja niin itsenäisenä ja omaperäisenä, että se ylittää teoskynnyksen. Sävellys on tekijänoikeuslain 1 §:ssä mainittu teos.
26. **Ensimmäisen kysymyksen** osalta teoksen muunnelmasta tekijänoikeusneuvosto lausuu seuraavaa. Tekijänoikeusneuvosto ei vakiintuneen käytännön mukaan ota kantaa sopimusten tulkintaan liittyviin tai näytön arviointia koskeviin kysymyksiin. Tekijänoikeusneuvosto voi toimivaltansa puitteissa ottaa tässä tapauksessa kantaa vain siihen, onko kyseessä teoksen muunnelma vai ei. Kantaa muodostaessaan tekijänoikeusneuvosto voi myös ottaa huomioon alan yleisen käytännön.
27. Luvan teoksen käyttöön voi saada tekijänoikeuden haltijalta tai sopimuslisenssijärjestelmän mukaisesti alan tekijöitä edustavalta järjestöltä. Tekijänoikeuslain 26 §:ssä on yleissäännös sopimuslisenssijärjestelmästä. Sen mukaan ”käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia tämän alan tekijöiden teoksia”. Sopimuslisenssin käyttömahdollisuus on säädetty useisiin eri teoksen käyttötarkoituksiin. Niitä ovat muun muassa tekijänoikeuslain 25 f §:n mukainen lähettäminen radiossa tai televisiossa. (Hallituksen esitys tekijänoikeuslain muuttamiseksi HE 181/2014 vp. s.11–12)

28. Sopimuslisenssin nojalla teoksen voi lähettää tv-ohjelmassa ilman tekijän nimenomaista suostumusta.
29. Kumpikaan osapuoli ei ole väittänyt, että sopimuslisenssin mukaiseen käyttöluupaun olisi sisältänyt oikeus valmistaa muunnellusta teoksesta kappaleita ja saattaa sitä yleisön saataviin tv-lähetystä varten. Eri näkemys asianosaisten kesken vallitsee siitä, onko teosta muunneltu siten, että sen esittäminen kyseessä olevassa tv-ohjelmassa olisi vaatinut tekijän suostumuksen.
30. Uudelleen levytettävän tai esimerkiksi tv-ohjelmassa esitettävän teoksen käytännöt vaihtelevat sen mukaan, onko ensijulkaisu tapahtunut yksityiskohtaisesti esitystä ohjaavana nuottina vai levytyksenä. Musiikki, joka on ensin julkaistu nuottina, perustuu ajatukseen, että uudet esitykset ja tallenteet mahdollisimman tarkoin noudattavat sävellyksen nuotinnosta, josta merkittävä poikkeaminen edellyttää lupaa. Musiikille, jonka ensimmäinen julkistettu muoto on äänite, nuotti on jälkiperäinen teoksen kuvaus; pelkistetty versio, joka ei yksityiskohtien tasolla noudata ensitallenteen versiota. Mikäli teosten luonnetta muutetaan esimerkiksi rakennetta, harmoniaa, tyylilajia tai vastaavia seikkoja muuttamalla, on kyseessä sovitus, jota voidaan pitää tekijäoikeudellisesti teoksen muunnelmana.
31. Alkuperäisen sävellysteoksen kesto on ensijulkaisun sisältävällä äänitteellä noin viisi ja puoli minuuttia ja lausuntopyynnön kohteena olevan version noin kolme minuuttia. Pelkkä sävellysteoksen lyhentäminen ei yleensä tee siitä sovitusta ja siten tekijänoikeudellisessa mielessä muunnelmaa. Lyhentämisen yhteydessä teoksen rakenne voi muuttua. Tekijänoikeusneuvoston arvion mukaan tässä tapauksessa keston lyhentäminen ei ole tehnyt sävellysteoksesta muunnelmaa. Myöskään lyhyen soitinintromin poistaminen ja kitaran säestyskuvion lisääminen eivät ole tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan muuttaneet teoksen kokonaisluonnetta.
32. Alun perin yksitoista säkeistöä sisältävä sanoitus on lyhentynyt kuuteen ensimmäiseen säkeistöön, joiden jälkeen seuraa seitsemäs uusi, viimeinen säkeistö. Se koostuu alkuperäisen kuuden säkeistön ensimmäisestä, kolmannesta ja neljännestä säkeestä toistettuna. Niitä seuraa alkuperäisen laulun viimeisen säkeistön viimeinen säe. Uusi, päättävä säkeistö on siten muodostettu alkuperäisen laulun keskivaiheilla olevaan säkeistöön poistamalla siitä osa, kertaamalla siitä osa ja liittämällä siihen viimeisen säkeistön viimeinen säe.

33. Tällainen laulutekstin muokkaaminen muuttaa sanoituksen merkitystä ja painotuksia siten, että kyseessä on teoksen muunnelma.
34. Se, onko asianosaisten kesken syntynyt sopimusta vai ei ja mikä on sen tarkempi sisältö, on näyttö- ja mahdollisen sopimuksen tulkintakysymys. Tekijänoikeusneuvosto ei vakiintuneen käytännön mukaan ota niihin kantaa. Tekijänoikeusneuvosto ei sen vuoksi anna tästä kysymyksestä lausuntoa.
35. **Toisen kysymyksen** osalta tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Niin sanottua isyysoikeutta koskevan 3 § 1 momentin mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi niin sanottua respektioikeutta koskevan 3 § 2 momentin mukaan kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Pelkkä muunnelman tekeminen sinänsä ei loukkaa alkuperäisen tekijän moraalisia oikeuksia. Mikäli tekijää ei hyvän tavan mukaisesti ilmoiteta tai muunnelma loukkaa alkuperäisen teoksen kirjallista tai taiteellista arvoa, voi olla kyseessä moraalisten oikeuksien loukkaus. Nyt sellaisia perusteita ei ole tapauksessa tuotu esiin.
36. **Kolmannen, neljännen ja viidennen kysymyksen** osalta tekijänoikeuden loukkauksen perusteella maksettavasta korvauksesta voidaan yleisesti todeta, että se koostuu yhtäältä tekijänoikeuden haltijalle maksettavasta hyvityksestä ja toisaalta tietyissä tilanteissa sen lisäksi vahingonkorvauksesta. Tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentissa säädetään kohtuullisesta hyvityksestä. Joka vastoin tekijänoikeuslakia käyttää teosta, on velvollinen suorittamaan tekijälle kohtuullisen hyvityksen. Hyvitysvelvollisuus syntyy tuottamuksesta riippumatta.
37. Vahingonkorvauksen osalta tekijänoikeuslain 57 §:n 2 momentin mukaisen vahingonkorvauksen on tarkoitettu vastaavan tekijälle teoksen käytöstä koitunutta todellista vahinkoa. Säännöksen mukaan jos teosta käytetään tahallisesti tai tuottamuksesta, TekijäL 57 § 1 momentin mukaisen usein normaalia käyttökorvausta vastaavan hyvityksen lisäksi on suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, myös kärsimyksestä ja muusta haitasta. Vahingonkorvauslain säännökset täydentävät TekijäL 57 §:n 2 momenttia (TekijäL 57 § 4 mom.). Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 57 §:n 1-2 §:in mukaista korvausta on suoritettava

teoksen tekijänoikeuslain vastaisen käytön perusteella. Tekijänoikeuslain vastaista käyttämistä ovat muun muassa kappaleen valmistaminen muuhun kuin yksityiskäyttöön sekä sen välittäminen yleisölle ilman tekijänoikeuden haltijan suostumusta.

38. Tekijänoikeusneuvosto ei vakiintuneen käytäntönsä mukaisesti ole ottanut kantaa mahdollisen hyvityksen tai korvauksen suuruuteen, koska se edellyttäisi näytön arviointia. Onko mahdollinen tekijänoikeuslain vastainen käyttö aiheutettu ilman tuottamusta tai tuottamuksellisesti, on myös näytön vastaanottamista ja harkintaa edellyttävä kysymys. Sama koskee edelleen useiden tekijöiden eri teoin tai laiminlyönnein tekijänoikeuslain vastaisesti teosta käyttäneiden korvausvastuuta suhteessa tekijään sekä mahdollista vastuun jakautumista näiden kesken. Hyvityksestä ja korvauksesta voidaan sopia vapaasti.

Puheenjohtaja Marcus Norrgård

Sihteeri Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Olli Pitkänen, Jukka Helle, Maria Rehbinder, Sanna Nikula, Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori, Jussi Mäkinen ja Pekka Sipilä.